

منظر معماری

ترجمه و تألیف: عاطفه سریری

کتابخانه کسری

منظر معماری

ترجمه و تألیف: عاطفه سریری

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتابخانه کسری

سریری، عاطفه، ۱۳۶۴ -

معماری منظر/ترجمه و تألیف عاطفه سریری؛ با همکاری نیما طالبیان، مهدی آتشی، سیما نبی‌زاده.

مشهد: کتابکده کسری، ۱۳۹۲.

۲۳۲ص: مصور (رنگی).

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۲۳-۵

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

موضوع: معماری منظر

موضوع: معماری منظر شهری

شناسه افزوده: طالبیان، نیما، ۱۳۶۰ -

شناسه افزوده: آتشی، مهدی، ۱۳۶۰ -

شناسه افزوده: نبی‌زاده، سیما، ۱۳۶۰ -

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

SB۴۷۲/س۴م۶ ۱۳۹۲

۷۱۲

۳۳۷۹۲۶

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهرسازی کسری

معماری منظر

ترجمه و تألیف: عاطفه سریری

با همکاری: نیما طالبیان - مهدی آتشی - سیما نبی‌زاده

گرافیک و صفحه‌آرایی: منا گندمکار

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۲۳-۵

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی انتشارات: مشهد - فلسطین ۱۴ - پلاک ۱۰ تلفن ۷۶۷۰۰۱۹ / ۷۶۴۱۳۷۲ - ۰۵۱۱

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات محفوظ می‌باشد.

مرکز پخش: کتابکده کسری

تلفن: ۷۶۷۰۰۱۹ - ۰۵۱۱ همراه: ۵۱۲۴۲۱۹ - ۰۹۱۵

۳ پیشگفتار

۷ ■ بخش اول: مبانی نظری معماری منظر

■ مقدمه: طرح مسئله / واژه‌شناسی منظر / تاریخچه منظر / تعاریف منظر / منظر پدیده‌ای عینی - ذهنی / پویایی در منظر / نسبیه بودن منظر / مخاطب در منظر / حوزه نفوذ طراحی منظر / ادراک منظر / اهداف منظر / حوزه‌بندی منظر / منظر شبانه / عناصر کالبدی سازنده منظر / ایده‌های طراحی معماری منظر

■ مروری بر آثار و دیدگاه‌های معاصر در معماری منظر: (مقدمه کتاب لنداسکیپ، انتشارات تاج، ۲۰۱۲)
طراحی منظر در خدمت نهادهای قدرت / زیبا و عجیب / بهشت گمشده / شکستن موانع / منظر موجز / باغ‌های عمودی / مزرعه‌ای در شهر / مصالح بازیافتی در منظر / تندیس با نام "راز او صبر است" / دو هلندی (Double Dutch) / آگری - تکچر (Agri .Tecture) / طبیعت غیرطبیعی / یکی شدن معماری و منظر / در کوه‌های «شیگا» / ذهن زیبا / موج‌ها و مارها در آثار "مایا لین" / طبیعت، منبع الهام

■ بخش دوم: بررسی و تحلیل آثار منتخب

- ۴۸ ۱- پارک جزیره گاورنرز / وست ایت
2014 / Governors Island Park / West 8
- ۵۲ ۲- اسکله مرکزی تورنتو / وست ایت
2014 / Toronto Central Waterfront / West 8
- ۵۶ ۳- باغ سلطنتی بوتانیک / تیلور کولیتی
2014 / Royal Botanic Gardens / Taylor Cullity Lethlean
- ۶۲ ۴- ریو مادرید / وست ایت
2012 / Rio Madrid / West 8
- ۷۰ ۵- بام سبز پابیون هاپیر / دیلر اسکوفیدو و رنفرو
2011 / Hypar Pavilion Lawn / Diller Scofidio + Renfro
- ۷۴ ۶- باغ‌های شناور / پلاسما استودیو
2011 / Flowing Gardens / Plasma Studio
- ۸۲ ۷- های لاین (گذر در ارتفاع) / دیلر اسکوفیدو + رنفرو
2011 / The High Line / Diller Scofidio + Renfro
- ۸۸ ۸- پارک فریدم (آزادی) / طراحان منظر ان. بی. جی. ام
2010 / The Freedom Park / Nbgm Landscape Architects
- ۹۲ ۹- صخره کودکان / کن اسمیت
2010 / Kids Rock / Ken Smith
- ۹۶ ۱۰- پلازای جرج باچنر / هلموت هورن اشتاین و همکاران
2010 / Georg Buchner Plaza / Helmut Hornstein
- ۱۰۰ ۱۱- پارک پلایا ویستا و بندشیل / مایکل مالتزن
2010 / Playa Vista Park & Bandshell / Michael Maltzan

- ۱۰۴ ————— ۱۲- پارک فضای شهری / دفتر معماری آ. ای. کم
2009 / Civic Space Park / AECOM Architects
- ۱۰۸ ————— ۱۳- باغ بالارونده از پله ها / دفتر طراحی دایانا بالموری
2009 / The Garden That Climbs The Stairs / Balmori
- ۱۱۲ ————— ۱۴- پُل پیاده راه / جو لوئیس کاریلو دا گراسا
2009 / Pedestrian Bridge / Joao Luis Carrilho Da Graca
- ۱۱۶ ————— ۱۵- مرکز وائک (آسمان خراش های افقی) / استیون هال
2009 / Horizontal Skyscraper / Steven Holl
- ۱۲۲ ————— ۱۶- موزه هنر معاصر هرنینگ / استیون هال
2009 / Herning Museum of Contemporary Art / Steven Holl
- ۱۲۶ ————— ۱۷- گذر لینکلن / ریmond جانگلز
2009 / Lincoln Road / Raymond Jungles
- ۱۳۰ ————— ۱۸- بیشه نارگیل / ریmond جانگلز
2009 / Coconut Grove / Raymond Jungles
- ۱۳۴ ————— ۱۹- محوطه دانشگاه تی. یو. پارک میک / دفتر معماری مکانو
2009 / Tu Campus, Mekel Park / Mecanoo Architects
- ۱۳۸ ————— ۲۰- پلازای سانتا باربارا / نیتو سوبجانو
2009 / Plaza De Santa Barbara / Nieto Sobejano
- ۱۴۲ ————— ۲۱- آکادمی علوم کالیفرنیا / رنزو پیانو
2008 / California Academy of Sciences / Renzo Piano
- ۱۴۶ ————— ۲۲- پلازا د اسپانیا / هرزوغ و دمورن
2008 / Plaza De Espana / Herzog & De Meuron
- ۱۵۲ ————— ۲۳- استورم کینگ ویو فیلد / مایا لین
2008 / Storm King Wavefield / Maya Lin
- ۱۵۴ ————— ۲۴- خط یازده دقیقه ای / مایا لین
2008 / Maya Lin / Eleven Minute Line
- ۱۵۸ ————— ۲۵- فرم عمومی شماره یک / دفتر معماری وُرک
2008 / Public Form 1 / Work Architecture Company
- ۱۶۴ ————— ۲۶- محل پیوند اسکله و کانال / دفتر معماری آ. ای. کم
2007 / Pier Head & Canal Link / Aecom Architects
- ۱۶۸ ————— ۲۷- پارک سِنتنری / گروه طراحی کافارنا، دلگادو، کوبوس و آلساراز
2007 / Centenary Park / Caffarena / Delgado / Cobos / Alcaraz
- ۱۷۲ ————— ۲۸- میدان پارک هنر جوان / مارگی-نوتارد
2007 / Young Circle Artspark / Glavonic Studio
- ۱۷۶ ————— ۲۹- میدان بازار قدیمی / گوستافون پورتر
2007 / Old Market Square / Gustafson Porter
- ۱۸۰ ————— ۳۰- پارک ترستان کاجیلتز / فرناندو منیس
2007 / Cuchillots De Tristan Park / Fernando Menis

- ۳۱- پارک مجسمه المپیک / ویس / مانفردی
2007/Olympic Sculpture Park/Weiss/Manfredi
- ۳۲- پارک گارسیا سانابریا / مانوئل پالرم - تابارس دناوا
2006/Garcia Sanabria Park/Palerm & Tabares De Nava
- ۳۳- فضای عمومی هفن سیتی / میرالس تاگلیابو
2006/Hafencity Public Spaces/Miralles Tagliabue
- ۳۴- باز طراحی میدان الفتیریا / زاحا حدید
2005/ Eleftheria Square Redesign / Zaha Hadid
- ۳۵- محوطه مجموعه تصفیه آب کانتیکت / دفتر معماری ام. وی. وی. ای
2005/Connecticut Water Treatment Facility/Michael Van Valkenburgh
- ۳۶- احیای منظر دره آلمونی / دفتر معماری ام. وی. وی. ای
2005/Alumane Valley Landscape Restoration/Michael Van Valkenburgh
- ۳۷- پارک تیر دراپ / دفتر معماری ام. وی. وی. ای
2005/ Teardrop Park /Michael Van Valkenburgh
- ۳۸- پارک کبکرا / ادواردو د میگوئل
2004/Cabecera Park / Eduardo De Miguel
- ۳۹- چشمه یادمانی دایانا، شاهزاده ولز / گوستافسون پورتر
2004/Diana, Princess Of Wales Memorial Fountain/Gustafson Porter
- ۴۰- محوطه ساختمان اداری خانواده ارنستینگ / ویرتز اینترنشنال
2002 /Ernsting's Family Headquarters / Wirtz International
- ۴۱- شهر فرهنگی گالیسیا / پیترایزنمن
2001 /City Of Culture Of Galicia / Peter Eisenman

بخش اول
مبانی نظری
معماری منظر

■ طرح مسئله:

منظر، پدیده‌ای است که در دهه‌های اخیر به طور جدی وارد فضای علمی و حرفه‌ای شده و به دلیل همین نوپا بودن، چالش‌ها و سوالات بسیاری در حوزه تعریف آن به وجود آمده‌است؛ سوالاتی کلیدی همچون این مسئله که در واقع تعریف معماری منظر چیست و پروژه‌های منظر به کدام پروژه‌ها گفته می‌شوند. از سمت دیگر به دلیل خاصیت میان‌رشته‌ای آن، تعریف مرز معماری و معماری منظر چالش برانگیز و قابل بحث است. با شنیدن نام منظر در وحله اول به احتمال زیاد، مفهوم فضای سبز و حضور قطعی آن در ذهن عموم تداعی می‌شود؛ لذا از دیگر مسائل مورد بحث در این زمینه، حد ارتباط و پیوستگی منظر با محیط زیست و نحوه ارتباط آن‌ها با یکدیگر است. این نوشتار درصدد ارائه پاسخی جامع به برخی از این ابهامات است. تصویری که در اذهان عموم و حتی متخصصان حوزه معماری وجود دارد غالباً تصور جامعی از معماری منظر نیست؛ طراحی باغ و پارک و ایجاد سبزی‌نگی اگرچه در محدوده فعالیت‌های معماران منظر قرار می‌گیرد اما در حقیقت معماری منظر محدود به این بخش نیست و در مفاهیم عمیق‌تری گنجانده می‌شود. تعاریفی که در حوزه منظر ارائه شده‌اند اغلب دارای اصول مشترک می‌باشند. ابتدا به واژه شناسی منظر و بیان تاریخچه آن به صورت مختصر پرداخته و در ادامه به بیان و بررسی تعاریف ایراد شده در این خصوص می‌پردازیم.

■ واژه‌شناسی منظر:

ابتدا به تبیین واژه منظر و سپس به تفسیر معادل آن (Landscape) می‌پردازیم؛ تعریف واژه منظر آن‌چنان که در کتاب‌های لغت آمده تصویری از طبیعت است که از دوردست درمقابل چشمان ما قرار گرفته‌است. واژه منظر نیز از ریشه نظر است که در فرهنگ دهخدا به معنای نگریستن در چیزی به تامل، بینش، فکر و رای آمده است. با این توضیح که نظر در اصطلاح منطق همان فکر است. واژه منظر به واسطه داشتن دلالت‌های ضمنی بسیار، باید به صورت مشخص تعریف شود. (دهخدا، ۱۳۷۷: ۲۱۶۶۷)

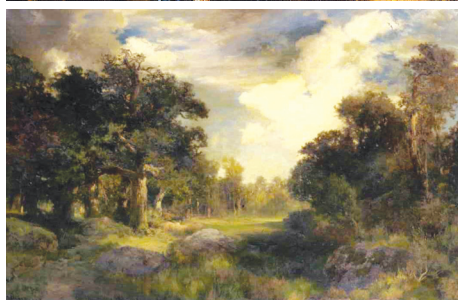
"این واژه که ریشه‌ای عربی دارد هم به معنای موردنظر- اسم مفعول - و هم نظرگاه - اسم فاعل - فهم می‌شود که بیشتر به جنبه‌های عینی و قابل دیدن اشاره دارد." (تقوایی، ۱۳۹۱: ۳).

"در انتهای قرن پانزدهم بود که واژه هلندی Landskap ظهور یافت." (منصوری، ۱۳۸۳: ۷۰). «اسپرن» (Spirn) در کتاب «زبان منظر» راجع به کلمات مترادف این واژه در زبان‌های مختلف این گونه بیان می‌کند: "واژه دانمارکی Landskab، واژه

آلمانی *Landschaft*، واژه هلندی *Landschap* و واژه انگلیسی *Landscap* ترکیبی از دو ریشه‌اند: *Skabe* و *Schaffen* به معنای «شکل دادن» است و پسوندهای *Skob* و *Schaft* هم‌چون پسوند *Ship* در انگلیسی به معنای «مشارکت و پیوند» است. (۲۱: ۱۳۸۴). «داووت» (*Dauzat*) در این باره به نقل از «یان نوسوم» (*Yann Nussaume*) اظهار می‌کند: «لفظ منظر در زبان فرانسه در سال ۱۴۹۳ میلادی، در واژه نامه ریشه‌شناسی و تاریخی آن آمده‌است.» (به نقل از یان نوسوم، ۱۳۹۱: ۱۸). «زمانی واژه منظر در زبان فرانسه به چیزی گفته می‌شد که در حوزه دید انسان قرار می‌گرفت، ولی در گذر زمان و کاربردهای گونه‌گون امروز دامنه‌های گسترده‌ای در حوزه آموزش و زمینه‌های تاریخی، اجتماعی، طبیعی، فرهنگی و اقلیمی به خود گرفته‌است.» (فرزین، ۱۳۹۲: ۴۹). (سوافیلد) (*Swaffield*)، نویسنده کتاب نظریه در معماری منظر نیز در تشریح معانی این واژه می‌گوید: «مشخصه اصلی واژه مبهم منظر این بوده که منظر در ابتدا طرح نمایشی و راهی برای مشاهده دنیای خارج بوده‌است؛ جغرافی دانان و نقاشان، هر کدام زمین را به طور متفاوتی نگاه می‌کنند.» (۱۳۸۹: ۱۶۳).

■ تاریخچه منظر:

«سوافیلد» شروع فلسفه طراحی منظر را در قالب اعتقاد به اسطوره‌های داند که به تدریج به «انسان گرایی» (*humanism*) تبدیل شد؛ به این معنا که به مرور زمان اهمیت تأثیر مخاطب بر منظر بسیار آشکار شد به طوری که حتی اعتقاد بر این بود که آشفته‌گی و آشوب ناشی از محیط زیست را می‌توان به سردرگمی‌های انسان امروز و تأثیرش بر مکان نسبت داد (۱۳۸۹: ۹۲). «پورتئوس» (*Porteous*) از دیدگاه «استیلگو» (*Stilgoe*) این چنین نقل می‌کند که «منظر در ابتدا فقط به معنای پس‌زمینه عکس‌ها یا دید نسبتاً عادی از مزارع یا زمین‌های کشاورزی بود» (۱۳۹۱: ۸۱). «رلف» (*Relph*) نیز در این زمینه معتقد است: «تنها بعد از اینکه مفهوم آن توسط هنرمندان و باغبانان و افراد برجسته ترجمه شد مفاهیم ناب دیگری نیز مثل منظره به لحاظ بصری خوشایند، چه بر روی زمین چه بر بوم نقاشی گسترش یافت.» (همان: ۸۲). «راجر» (*Roger*) در این مورد می‌گوید: «برای اولین بار واژه منظر در قرن ۱۵ نه به‌عنوان تعریف محیط طبیعی، که در مورد یک تابلو به کار برده‌شد.» (به نقل از منصور، ۱۳۸۳: ۷۰). «از قرن ۱۸ میلادی بود که نویسندگان فضای طبیعت و کوهستان را صحنه داستان‌های خود قرار می‌دادند.» (منصور، ۱۳۸۳: ۷۰). «در دوران قرون وسطی نقاشی و هنر نمادین، تمثیلی و تقریباً همواره مذهبی بود، نتیجه این تفکر، غیبت قابل توجه منظره در

واژه منظر برای اولین بار در مورد تابلوی نقاشی به‌کار برده‌شد.

قرون وسطی است. به نظر مردم قرون وسطی طبیعت ترسناک و برهم زننده آرامش بود. چشم اندازهای انسان قرون وسطی عبارت بود از دهکده‌ها، زمین‌های کشاورزی و خانه‌های بزرگ احاطه شده با باغ‌هایی که در اطراف آن‌ها دیوار کشیده شده بود." (پورتئوس، ۱۳۹۱: ۸۷).

"پس از رنسانس و دوران دوری از طبیعت برای اولین بار سنت توماس، طبیعت را مخلوق خدا دانسته و توصیه کرده که خداپرستان نیز آن را دوست بدارند." (منصوری، ۱۳۸۳: ۷۰). «پورتئوس» معتقد است "مفهوم منظر بدیع در اواخر قرن هجدهم توسعه یافت (۱۳۹۱: ۹۹)؛ و در نهایت از نظر سوافیلد منظر به منزله نیروی فعال در تولید فرهنگ در قرن ۱۹ پدید آمد به طوریکه در زندگی شهری و ماشینی به عنوان عامل ارتباط دهنده بین تجربیات درونی و بیرونی فرد مطرح شد. (۱۳۹۰: ۱۸۵). "در طی سال‌های ۱۹۸۰ بیان معنی منظر با انتشار تصاویر و نقاشی‌های مربوط به طراحی آن گسترش پیدا کرد." (سوافیلد، ۱۳۹۰: ۱۰۴). مفهوم منظر در دنیای امروز دریافتی نوین است؛ البته در برخی ملل، این مفهوم زودتر از آنچه که در اروپا مطرح شد، ظهور کرد؛ چنان که در نگاه «آگوستین برگ» (Augustin Berque) در چین در قرن ۱۴ مفهوم منظر مطرح شد." (۱۳۹۲: ۲۶).

■ تعاریف منظر:

تعاریفی در حوزه علمی در تعریف منظر وجود دارد که همه آن‌ها از اصول مشترکی پیروی می‌کنند؛ در این تعاریف، اصول یکسان بوده و در جزئیات و حوزه‌های نفوذ، تفاوت‌هایی مطرح می‌باشد به نحوی که در واقع مکمل یکدیگرند؛ در این بخش به تبیین این تعاریف می‌پردازیم. «سایمون بل» (Simon bell)، پژوهشگر حوزه شهری در کتاب «ادراک، الگو و فرآیند» معتقد است: "منظر بخشی از محیط است که می‌توان در یک زمان خاص به آن توجه کرد و با بسترش در محیط ارتباط داد؛ به عبارت دیگر، منظر آن قسمت از محیط است که ما در آن ساکن بوده و به واسطه ادراکاتمان درک می‌کنیم." (۱۳۸۲: ۹۱). دکتر جهان‌شاه پاکزاد، منظر را آن بخش از محیط می‌داند که بر روی کنش و واکنش شخص و نتایج اعمال او تاثیر می‌گذارد. در این بخش اطلاعات بالقوه محیط به کیفیتی مستقیماً محسوس تبدیل می‌شوند (۱۳۸۵: ۱۰۱). به عقیده بل، محیط همه چیز را دربرمی‌گیرد، اما منظر جزئی از آن است که زمینه فعالیت فعلی ما محسوب می‌شود (۱۳۸۲: ۹۱).

اسپیرن در کتاب «زبان منظر»، منظر را به عنوان یک زبان مطرح می‌کند؛ زبانی که وسیله ارتباط انسان با طبیعت و محیط

اطراف اوست. وی مدعی است اگر منظر مقوله‌ای برای درک انسان از محیط اطرافش باشد پس باید زبانی نیز باشد که انعکاس‌دهنده تمام فرایندهای محیط نیز هست. او منظر را ابتدائی‌ترین روش ثبت ارزش‌ها و باورها به عنوان میراثی با ارزش می‌شمارد که ادبیاتی غنی از تاریخ و فرهنگ و طبیعت دارد؛ گویی همه اجزاء یک زبان را دارا بوده و دارای الگو، ساختار و مصالح و عملکرد می‌باشند (۱۳۸۴: ۸۹).

دکتر شیبانی در مورد منظر می‌گوید: "معماری منظر با هدف طراحی در محیط بیرونی به ویژه در رابطه با فضای زندگی در محیط و در طول تاریخ همواره مورد توجه معماران منظر بوده است. تاکید این رشته بر کیفیت عرصه‌های طبیعی و سامان‌بخشی کالبد محیط در جهت ارتقاء کیفیت ساختار عملکردی - محیطی و زیبایی‌شناختی آن را از موضوعات دیگر متمایز می‌کند. از طرفی به دلیل مشخصات خاص و چندشخصیتی بودن آن، معماری منظر را رشته‌ای واسطه می‌انگارند، پردازش به معماری منظر به صورت مستقل حائز اهمیت است." (به نقل از احمدی نژاد، ۱۳۸۶: ۶).

«ویلیام هاوارد» (William Howard) نیز تعریفی در مورد معماری منظر مدرن ارائه می‌دهد: "نوعی دانش، رشته و فعالیت حرفه‌ای است، در واقع کار عملی بوده و سرشار از لذت اتفاقات در سایت است." (به نقل از سوافیلد، ۱۳۹۰: ۳۴).

"منظر حوزه وسیعی است. منظر هم طبیعت است و هم فرهنگ؛ هم‌چنین حافظه جمعی طبیعت و فرهنگ را در خود جای داده است و طراحی منظر قصد دارد به این مفهوم شکل دهد." (سوافیلد، ۱۳۹۰: ۱۳۷) در جای دیگر، او هنر معماری منظر را به مثابه حوزه‌ای هنری می‌داند که با استفاده از مجموعه شناخته شده فرم‌ها، واژگان و شکل‌ها و استفاده از آراء مربوط به کاربرد آن‌ها ادامه می‌یابد (۱۳۸۹: ۸۸). «پورتئوس» معتقد است شیوه تفکر نسبت به زیبایی در منظر از منابع ایرانی، انجیلی و یونانی اخذ شد در نگاه یک منظر زیبا در اصل ماهیت منظر کشاورزی داشت؛ وی معتقد است نظریه پردازان منظر را به سه دسته زیبا، متعالی و بدیع تقسیم کردند (۱۳۹۱: ۹۵).

در میان تعاریف ذکر شده می‌توان جامع‌ترین تعریفی را که در حوزه منظر وجود دارد و به بهترین شکل مفهوم آن را منتقل می‌کند در سخنان «آگوستن برگ» یافت؛ او منظر را این‌گونه تشریح می‌کند: "وجودی نسبی و پویا، جایی که جامعه با طبیعت و منظر با محیط در تعاملی متقابل و دائمی به سر می‌برند." (به نقل از منصوری، ۱۳۸۳: ۷۲) منصوری به این تعریف شاخصه عینی ذهنی بودن را نیز می‌افزاید که به نظر کامل‌ترین تعریف در معماری منظر می‌باشد؛ به تشریح این مشخصات در منظر می‌پردازیم.